

Oponentský posudek k rigorózní práci Mgr. Lucie Fuksové s názvem Koncept zneužití práva v evropském a komparativním kontextu

Obecně

Autorka se ve své práci zabývá konceptem tzv. zneužití práva, přičemž se inspiruje především praktickým uplatňováním tohoto, lze-li jej tak nazvat, institutu, v judikatuře soudů nejen tuzemských, ale zejména unijních soudních institucí. Autorka si samozřejmě všímá i pozitivně právního základu tohoto institutu, pokud takový základ vůbec existuje.

Struktura práce

Práce je rozdělena do pěti částí. V úvodní části se autorka věnuje dílčím aspektům vývoje tohoto institutu v římském právu, v druhé části podává značně rozsáhlý přehled judikatury Evropského soudního dvora (Soudního dvora EU) a popisuje též základy právní úpravy tohoto institutu v připravovaném sekundárním právu EU. V třetí části se věnuje tuzemskému právnímu prostředí, a to jednak oblasti soukromého práva, jednak oblasti veřejného práva, zejména oblasti daňové. Ve čtvrté části práce se autorka věnuje zahraniční právní úpravě tohoto institutu (či jeho obdobám) v dalších státech Evropy. Pátá část má do určité míry syntetizující charakter, neboť zde autorka zasazuje zkoumané aspekty problematiky do širšího kontextu normativního působení práva v závislosti na jeho obsahu, formálních prvcích a struktuře.

Obsah práce

Po obsahové stránce je práce založena na kazuisticky předkládané judikatuře jednotlivých soudních instancí s četnými citacemi, které jsou doprovázeny případným shrnutím skutkových okolností případu tak, aby si čtenář mohl učinit určitou rámcovou představu o tom, o co v konkrétním případě šlo. Kromě judikatury autorka odkazuje na legislativní a jim naroveň postavené zdroje institutu zneužití práva, a to jak v oblasti unijního práva, tak i v tuzemském právním prostředí.

Autorkou zvolený postup přiblížení institutu zneužití práva je diskutabilní, a to nejen v rámci jednotlivých částí práce, ale i v celé její struktuře. Bylo by vhodnější, kdyby autorka postupovala od obecného ke konkrétnímu, přičemž tento postup by byl podpořen praktickými ukázkami a příklady z rozhodovací praxe či z legislativní oblasti. Autorka postupuje od kazuistického k obecnému, což je postup pochopitelně snazší, nicméně neodpovídá žádoucímu obsahu tohoto typu práce.

Bylo by tedy bývalo vhodnější, kdyby autorka uvedla svoji práci úvahou o podstatě a charakteru právní regulace v závislosti na prostředí konkrétního typu právní kultury či právního řádu (což činí až v části páté), vyzdvihla hlavní rysy daného právního prostředí a na základě toho pak popsala či shrnula hlavní znaky institutu zneužití práva či jeho derivátů a obdobných institutů v daném právním prostředí.

Institut zneužití práva je totiž nutné, což dokládá i předložená práce, zkoumat právě na základě jeho konkrétních projevů, které jsou závislé na daném právním prostředí. Opírá se totiž obvykle o pozitivně právní úpravu, která stanoví předpoklady jeho uplatnění a ty nelze ignorovat. To samé platí i pro právní prostředí, ve kterém tento institut pevně normativně zakotven není, jako je

právě unijní právo, neboť tím spíše je nezbytné vyzdvihnout základní charakteristiky tohoto právního prostředí a začlenit tento institut do jeho kontextu. V této souvislosti je totiž potřeba vzít v úvahu základní předpoklad pro jednání, jež je označováno jako zneužití práva, a tím je, v obecné rovině, soustava výjimek z obecných pravidel. Zejména v oblasti veřejného práva tyto výjimky, které dopadají nestejně na různé subjekty (zakládají nerovnost), svádí k jednání, které je označováno jako zneužití práva. Mnohdy je to pochopitelné z pohledu adresátů práva, kteří takto vytvořenou nerovnost vnímají jako nespravedlivou, a proto se cítí oprávněni pokusit se těchto výjimek využít ve svůj prospěch. Nutno přiznat, že v mnoha ohledech se bez výjimek nelze obejít, avšak pak je otázkou jejich legitimita. Nutno dále uznat, že uvedené nebude mnohdy platit pro oblast soukromého práva, což je dáno tím, že zneužití práva má v soukromoprávním prostředí jinou povahu.

Pátá část práce má být jakýmsi shrnutím a úvahou nad koncepcí institutu zneužití práva v kontextu s požadavkem legality. S ohledem na první části práce by bylo možno očekávat, že autorka se zde vypořádá se všemi projevy a variacemi institutu zneužití práva, avšak zaměřuje se pouze na oblast daňovou. Nezaujímá tak stanovisko např. k otázce, která je možná zajímavější, totiž jak poměřovat požadavkem legality hodnocení právního úkonu jako rozporného s dobrými mravy. Pro specifickou oblast daňového práva zastává autorka, zřejmě, názor, že právní řád musí být připraven čelit zneužití práva a sankcionovat je. Podle mého názoru však řada autorkou citovaných rozhodnutí, které se o zneužití práva opírají, postihuje jednání přímo protiprávní, u něž jeho hodnocení jako zneužívání práva je nadbytečné. Není pak sporu o tom, že protiprávní jednání má být vždy sankcionováno, zatímco u zneužití práva taková jistota zřejmě není, protože se vždy klade otázka, zda se jedná o zneužití práva, tj. zda náhodou nejde o jednání právem dovolené.

S uvedenými výhradami lze práci k obhajobě doporučit, přičemž se předpokládá, že autorka se k těmto výhradám vyjádří.

V Praze dne 2. března 2013

JUDr. Jan Tryzna, Ph.D.